

დიმიტრიოს მანძილასი

პარიზ-სორბონის უნივერსიტეტი, საფრანგეთი
თრაკიის დემოკრიტეს უნივერსიტეტი, საბერძნეთი

ბერძნული და რომაული ცივილიზაციები: ურთიერთქმედება და ინოვაცია

საკვანძო სიტყვები: ბერძნული ცივილიზაცია; რომაული ცივილიზაცია; ურთიერთქმედება; ინოვაცია.

რომაელებისთვის ბერძნული ცივილიზაცია მრავალმხრივი შთაგონების წყარო იყო ყველა სფეროში (არქიტექტურა, ხელოვნება, ფილოსოფია, ლიტერატურა, მითოლოგია, რელიგია). ერთი მხრივ, ბერძნული კულტურის გავლენა რომაელებზე, რომლებმაც სიღრმისეულად შეისწავლეს და გაითავისეს ბერძნული განათლება, და მეორე მხრივ, პროცესი, რომელსაც „სინკრეტიზმს“ ვუწოდებთ (ბერძნ. *συγκρητισμός*) - სხვადასხვა ელემენტის შერევა, შერწყმა მათ შორის არსებული შინაგანი კავშირის საფუძველზე - ის ორი ფაქტორია, რომელთა ურთიერთქმედებით ბერძნულ-რომაული ცივილიზაცია შეიქმნა, ამ უკანასკნელმა კი მნიშვნელოვნად იმოქმედა დასავლური ცივილიზაციის ფორმირებაზე, რაც დღესაც გრძელდება. თავდაპირველად, ეს მუხტი სამხრეთ იტალიაში დაარსებული ბერძნული კოლონიებიდან,

ე.წ. „დიდი საბერძნეთიდან“ (Magna Graecia) წამოვიდა და ჯერ ირიბად, ეტრუსკების „გავლით“ გავრცელდა; ძვ.წ. 146 წლიდან, როცა რომმა საბერძნეთი საბოლოოდ დაიპყრო, რომი ყველა სფეროში უშუალოდ მოექცა კლასიკური და ელინისტური ბერძნული კულტურის გავლენის ქვეშ.

რომაელების პირველი კონტაქტი ბერძნულ განათლებასთან¹ ძვ.წ. III საუკუნით თარიღდება, როდესაც ტარენტუმელ ბერძენ ტყვეს, ლივიუს ანდრონიკუსს ბატონმა შვილების განსწავლა დაავალა. თავისუფლების მოპოვების შემდეგ ის პირველი კერძო მასწავლებელი იყო, რომელიც სწავლების ბერძნულ მეთოდებს იყენებდა. მოგვიანებით, როცა რომის იმპერია კიდევ უფრო გაფართოვდა და მეტი ძალაუფლება შეიძინა, რომაელებმა დაიწყეს დიად ლიტერატურაზე დაფუძნებული ახალი საგანმანათლებლო სისტემის გამოყენება. წარჩინებული რომაელებისთვის ბერძნული განათლება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი იყო პოლიტიკური ცხოვრების ასპარეზზე დასამკვიდრებლად. განსაზღვრება „კულტურული“ იმითივე გულისხმობდა როგორც ლათინურის, ისე ბერძნულის მცოდნეს. ამიტომ, განათლების მსურველი ახალგაზრდები სხვადასხვა საგანმანათლებლო კერისკენ (ათენი, როდოსი, პერგამონი, ალექსანდრია, ფეესოსი) მიისწრაფოდნენ, სადაც სახელმოხვეჭილი მასწავლებ-

* ნაშრომში ასახულია „ვიკიპედიის“ რამდენიმე სტატია, რომლებსაც ფართოდ ვიყენებთ ბერძნული და რომაული ცივილიზაციებისა და მათი ურთიერთქმედების სხვადასხვა ასპექტის სინთეზურად წარმოჩენის მიზნით. წინამდებარე სტატია ინფორმაციის ამგვარი დამუშავების პირველ მცდელობას წარმოადგენს. ნაშრომს ასევე ერთვის თემატური ბიბლიოგრაფია.

¹ რომაული განათლების შესახებ მეტი ინფორმაცია იხ. Gwynn 1926; Smith 1955; Barrow 1976; 1977; Shelton 1998; Too 2001; Morgan 2001, 11-24; Joyal, McDougall and Yardley 2006; Wikipedia article, “Education in Ancient Rome” [https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_ancient_Rome].

ლებისგან ფილოსოფიას, რიტორიკის თეორიასა და პრაქტიკას, ისტორიასა და სხვა საგნებს სწავლობდნენ. მეტიც, ისინი ეზიარებოდნენ ძველი ბერძენი ფილოსოფოსების, პოეტებისა და ისტორიკოსების მოძღვრებებს. მხოლოდ მუსიკასა და სპორტს არ უთმობდნენ დროს, რადგან ეს ორი სფერო თავდაპირველად ნაკლებმნიშვნელოვნად მიიჩნეოდა. ბერძნები, თავის მხრივ, რომაულ სამართალსა და პოლიტიკის თეორიას ეუფლებოდნენ.

მითოლოგია² და რელიგია³ ის სფეროებია, სადაც ორი ცივილიზაციის ურთიერთგადაკვეთა განსაკუთრებით მკაფიოა. რომაულმა კულტურამ გარკვეული სახეცვლილებით ან უცვლელად მიიღო არა მარტო ბერძნული მითები და თქმულებები, არამედ ბერძნული პანთეონის ღვთაებებიც.⁴ პირველი პროცედურა, ერთგვარი ასიმილაცია, დისკურსი, რომელიც გულისხმობს ბერძნული რელიგიური კონცეპტებისა და პრაქტიკის, ღვთაებათა სახეებისა და მითების გამოყენებას სხვა კულტურის მითოლოგიისა და რელიგიის ასახსნელად და გასაგებად, *interpretatio graeca*-ს სახელით არის ცნობილი. მაგალითად, გარკვეული მსგავსებების საფუძველზე მიწათმოქმედების ძველი-

² Humbert 1890 (24th edition 1933); Commelin 1907 (reprint 2014); Grimal 1951 (15th edition 2011); *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* 1981-1999; Bremmer and Horsfall 1987; Grandazzi 1997; Coenen 1992; Nardo 1998; Thibaut 1998; Salles 2003 (2013²); Belfiore 2003 (reprint 2011); Wiseman 2004; M. 2010; Wikipedia article: “Roman Mythology” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_mythology].

³ Wissowa 1902 (1912²); Latte 1960; Radke 1965 (1979²); Dumézil 1966 (1974²); Massey 1979; Beard, North and Price 1998 (reprint 2015); North 2000 (reprint Cambridge, 2006); Ando 2003 (reprint 2012); Rüpke 2007 (reprint 2013); Wikipedia articles: “List of Roman Deities” [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Roman_deities]; “Religion in Ancient Rome” [https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_ancient_Rome].

⁴ დამატებითი დეტალებისთვის იხ. Mantzilas 2016, 1-11.

ტალიური ღმერთი სატურნუსი მის მსგავს ბერძენ კრონოსთან გაიგივდა. იგივე მოხდა ზევსისა და იუპიტერის, ჰერასა და იუნოს, ათენასა და მინერვას, არესისა და მარსის, არტემისისა და დიანას, ჰესტიასა და ვესტას, დემეტრესა და კერესის, დიონისესა და ლიბერის, პერსეფონესა და ლიბერას, ჰებესა და იუვენტას, ჰერმესისა და მერკურიუსის, პანისა და ფაუნუსის, პოსეიდონისა და ნეპტუნის, რეასა და ოსის, სელენესა და დიდი დედის (Magna Mater), ჰეფესტოსისა და ვულკანუსის შემთხვევაში - ამგვარი პარალელი საკმაოდ ბევრია.

ბევრ შემთხვევაში მოხდა ორმაგი ასიმილაცია, რომელიც ჰომოლოგიურ ეტრუსკულ და ეგვიპტურ ღვთაებებსაც შეეხო - მაგალითად, ზევსი, იუპიტერი, ტინია, ამონი და რა ერთ ღვთაებად ჩამოყალიბდა, რაც იმით აიხსნება, რომ ბერძნულ-რომაული ტრადიცია მოიცავს ინდოევროპულ, მედიტერანულ, პროელინურ, ბაბილონურ, ფინიკიურ, ხეთურ, მინოსურ, მიკენურ, ბერძნულ, რომაულ, საბინურ, ეტრუსკულ და ეგვიპტურ ელემენტებს. ეს არის მრავალრიცხოვანი ტრადიციის, თქმულებისა და მითის ნაზავი, რომლის თითოეული ელემენტი გაკვეული ეპიზოდის სახით არის წარმოდგენილი და ერთ გაურკვეველ მთლიანობაში ერთიანდება. მეორე, შედარებით ნაკლებად გავრეცელებული პროცესი გულისხმობს ღვთაების ან გამირის სახელის უცვლელად ათვისებას, თანაგვარ რომაულ თუ იტალიკურ სახესთან მისი გაიგივების გარეშე. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ აპოლონი, ნიქსი/ნიქტი (ნოქსი), ოდისევსი (ულისე), ჰერაკლე (ჰერკულესი), ლეტო (ლატონა), ასკლეპიოსი (ესკულაპიუსი), ქარონი, ქარის ღვთაებები - ანემოსი (ვენტისი) და სხვანი.

ძველი რომაული არქიტექტურა⁵ კლასიკური ბერძნული არქიტექტურის იმიტაციით შეიქმნა, თუმცა განსხვავებულად განვითარდა და ახალი არქიტექტურული სტილის სახით ჩამოყალიბდა, რომელიც ძლიერი და გამართული შენობების ასაგებად იყენებდა მანამდე უცნობ მასალებს, კერძოდ, ბეტონს და ისეთ ახალ ტექნოლოგიებს, როგორებიც იყო კამარა და გუმბათი. საუკუნეების განმავლობაში ყოფილ პროვინციებში საკმაოდ ძლიერი იყო რომაული არქიტექტურის სტილის გავლენა. სწორედ ამიტომ, დაახლოებით 1000 წლიდან დასავლეთ ევროპის არქიტექტურას „რომაულს“ უწოდებენ, რაც რომაული სტილის ძირეულ ფორმებზე მის დამოკიდებულებას უსვამს ხაზს.

რომის ტექნიკური დაწინაურების მიუხედავად, რისი წყალობითაც რომაული შენობა-ნაგებობები ბევრად დაშორდა მძიმე კოჭებისა და ჭერის საყრდენად სვეტების გამოყენების ბერძნულ კონცეფციას, საჯარო დანიშნულების შენობების აგებისას რომაელები ცდილობდნენ, შეენარჩუნებინათ კლასიკური ორდერის გამოყენების ტრადიცია, თუნდაც დეკორაციის ფუნქციით. თუმცა, ბერძნული ესთეტიკის პრინციპებს მკაცრად არ იცავდნენ და ორდერებს საკმაოდ თავისუფლად ეპყრობოდნენ.

ინოვაციები ძვ.წ. III-II საუკუნეებში დაიწყო, როცა რომაელებმა შექმნეს ბეტონი, რომელსაც იყენებდნენ ქვასთან ან აგურთან კომბინაციაში ან მათ ნაცვლად. ამას მოჰყვა ბევრად უფრო გაბედული არქიტექტურული სიახლეები - შენობები, რომელთა

---

⁵ Brown 1961 (reprint 1990); MacDonald 1965 (5th edition 1997); Robertson 1969 (1980²; reprint 2004); Ward-Perkins 1974 (reprint Milano 2003); Sear 1982 (reprint 2014); Blagg 1983 (reprint 2006); Benevolo 1993; Thorpe 1995 (reprint with amendments 2001); Fürst and Grundmann 1998; Olsen 2006; Wikipedia article: “Ancient Roman Architecture”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Roman_architecture].

კამარები და გუმბათები დიდი ზომის სვეტებს ეყრდნობოდა. ბეტონის გამოყენებამ რომაელებს მზიდი კედლის წინ დეკორატიული კოლონადის აგების საშუალება მისცა, მცირე ზომის შენობებში კი იატაკის უჯრედებად დაყოფის საჭიროება ჩაანაცვლა და სივრცის დაგეგმვაში მეტი თავისუფლება შეიტანა.

ქალაქებში მოსახლეობის სიმჭიდროვემ და სიმდიდრემ რომაელებს ახალი არქიტექტურული გადაწყვეტილებებისკენ უბიძგა. სამშენებლო მასალების ცოდნითა და თაღებისა და კამარების გამოყენებით მათ უპრეცედენტო წარმატებას მიაღწიეს სამოქალაქო ინფრასტრუქტურის განვითარებაში და უაღრესად შთამბეჭდავი შენობა-ნაგებობები შექმნეს. რომაული არქიტექტურის ტიპური ნიმუშებია: აკვედუკები, აბანოები, ბაზილიკები, ქალაქების კედლები და, რა თქმა უნდა, პანთეონი და კოლიზეუმი.

ტრადიციული შეხედულების მიხედვით, ძველი რომაული ხელოვნების არსებითი ნიშანია ბერძნული ნიმუშების სესხება ან იმიტაცია (კოპირება). თუმცა, ბოლოდროინდელი კვლევები რომაულ ხელოვნებას წარმოგვიდგენს, როგორც უაღრესად კრეატიულ ნაზავს, რომელიც მეტწილად ბერძნული მოდელებით საზრდოობს, თუმცა მასში ასევე აისახება ეტრუსკული, ადგილობრივი იტალიკური და ეგვიპტური ვიზუალური კულტურაც კი. რომაული ხელოვნების განმსაზღვრელი ნიშნებია სტილისტური ეკლექტიზმი და პრაქტიკულობა.

პლინიუსის თანახმად, საბერძნეთში მაღალ დონეზე იყო განვითარებული ხელოვნების ყველა სახე⁶ – სკულპტურა, პეიზაჟი,

⁶ Wickhoff, *Anti and Anti* 1912 (1947²); Picard 1962; Strong, Toynbee and Ling 1976 (1995²); Heinitze 1981; Henig 1983 (reprint 2006); Turner 2002; D'Ambra 2004; Stewart 2004 (reprint Cambridge 2010); Kleiner 2007 (2010²); Siebler and

პორტრეტი, ხოლო ქანრული მხატვრობა, ზოგ შემთხვევაში, რომზე დაწინაურებულებს კი იყო. იმის მიუხედავად, რომ ბერძნული კედლის მხატვრობა და პორტრეტული მხატვრობა ნაკლებად არის შემორჩენილი, ქანდაკება და ვაზური ფერწერა სრულ შთაბეჭდილებას გვიქმნის ბერძნული ხელოვნების სიდიადეზე. რომაელებმა ვერ შესძლეს ამ სიმადლებების გადალახვა ვერც ფორმათა დახვეწილობით და ვერც შესრულებით. რომაელი ხელოვნების ბერძნული წინამორბედები ლეგენდარულები იყვნენ. ძვ.წ. V ს-ის შუა წლებში საბერძნეთში მოღვაწეობდნენ კედლის მხატვრობით სახელგანთქმული პოლიგნოტოსი და შუქრდილის (chiaroscuro) ტექნიკის შემქმნელი აპოლოდოროსი. პირველ რეალისტ ფერმწერებად მიიჩნევენ ძევქსისა და პარასიუსს, რომლებიც გადმოცემის თანახმად, ერთმანეთს გაეჯიბრნენ საკუთრი ნიჭისა და ოსტატობის გამოვლენაში - სწორედ მათ სახელებს უკავშირდება უადრესი ცნობები თვალის მოტყუების (Trompe-l'œil) ტექნიკის გამოყენების შესახებ. ქანდაკების უბადლო ოსტატები იყვნენ სკოპასი, პრაქსიტელესი, ფიდიასი და ლისიპოსი. რომაელ ხელოვანებს კარგად მიუწვდებოდათ ხელი ბერძნულ ხელოვნებაზე და ადვილად შეეძლოთ მისი იმიტირება: ხელოვნების ნიმუშებით ვაჭრობა ფართოდ იყო გავრცელებული მთელ იმპერიაში, ბერძნული კულტურული მემკვიდრეობა კი რომაულ ხელოვნებაში წიგნებისა და სწავლების საშუალებით აღწევდა.

რომაელთა მიერ ბერძნული ხელოვნების ნიმუშების ფართომასშტაბიანი იმიტირება (კოპირება) მიუთითებს მათ პატივის-

ცემაზე ბერძნული კულტურის მიმართ და ამ უკანასკნელის უპირატესობაზე.

რომაული ხელოვნების ფორმებისა და მეთოდების დიდი ნაწილი – მაგალითად, ბარელიეფი და ჰორელიეფი (მაღალი და დაბალი რელიეფი), მრგვალი ქანდაკება, ჩამოსხმული ბრინჯაოს ქანდაკება, ვაზების მხატვრული დამუშავება, მოზაიკა, კამეა, მონეტების მხატვრული დამუშავება, სამკაულებისა და ლითონის ნაკეთობების მხატვრული დამუშავება, სამგლოვიარო-მემორიალური სკულპტურა, პერსპექტივის გადმოცემა გრაფიკული საშუალებებით, კარიკატურა, ჟანრული და პორტრეტული მხატვრობა, პეიზაჟი, მონუმენტური (არქიტექტურული) სკულპტურა, Trompe-l'œil – ეს ყველაფერი ბერძნულ სამყაროში შეიქმნა ან დაიხვეწა. გამონაკლისია რომაული უმხრებო ბიუსტი. ტრადიციული ბიუსტი - ადამიანის გამოსახულება მკერდამდე - შესაძლოა, ეტრუსკული ან ადრერომაული ფორმაა. 1900 წლის შემდეგ, აღორძინების პერიოდში გამოყენებული მხატვრული გამომსახველობის ყველა მეთოდს ჯერ კიდევ ძველ საბერძნეთში იყენებდნენ - ზეთის საღებავებისა და მათემატიკური სიზუსტით გადმოცემული პერსპექტივის გარდა. თუ ბერძენ ოსტატებს თანამემამულეები დიდ პატივს მიაგებდნენ, რომელი ოსტატები ანონიმურები რჩებოდნენ და მათ ვაჭრებად მიიჩნევდნენ. ძველი ბერძენი ოსტატებისგან განსხვავებით, პრაქტიკულად, არ არსებობს რომაელი ხელოვნების ავტოგრაფები, ან ჩანაწერები მათ შესახებ. ბერძნები დიადი ხელოვნების ესთეტიკურ ღირსებებს განსაკუთრებულად აფასებდნენ და ვრცელ თეორიულ ნაშრომებს უძღვნიდნენ სახელოვნებო საკითხებს, რომაელები კი უფრო მეტად ხელოვნების დეკორატიულ მხარეს აქცევდნენ ყურადღებას და მას სოციალურ და ქონებრივ სტა-

ტუსს უკავშირებდნენ. რომში ხელოვნება არ იყო სამეცნიერო-თეორიული ან ფილოსოფიური მსჯელობის საგანი.

რადგან რომაული ქალაქები ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოებზე უფრო ძლევამოსილი, მრავალრიცხოვანი და ნაკლებად პროვინციული იყო, ანტიკურ რომში ხელოვნებამ უფრო ფართო, ზოგჯერ კი, უტილიტარული, დანიშნულება შეიძინა. რომაულმა კულტურამ ბევრი სხვა კულტურა შეითვისა და მეტწილად ტოლერანტული იყო დაპყრობილი ხალხების ყოფის მიმართ. რომაული ხელოვნების ნიმუშებს ბევრად უფრო დიდი რაოდენობით უკვეთავდნენ, გამოფენდნენ და იძენდნენ, უფრო ფართოდ იყენებდნენ, ვიდრე ბერძნული პერიოდის ნიმუშებს. მდიდარი რომალები უფრო მატერიალისტები იყვნენ, კედლებს ხელოვნების ნიმუშებით ამკობდნენ, სახლში ბევრი დეკორატიული ნივთი ჰქონდათ, საკუთარი თავისთვის კი სამკაულს არ იშურებდნენ.⁷

IV-V სს-ში რომში იმპორტირებული ბერძნული ფერწერული ნიმუშებიდან და იმავე პერიოდის იტალიაში ხის მასალაზე შესრულებული ნახატებიდან აღარაფერი შემორჩა. კედლის მხატვრობაში მეტწილად ე.წ. მშრალი (“secco“) მეთოდი გამოიყენებოდა, თუმცა რომაულ პერიოდში ფრესკული მხატვრობის ნიმუშებიც გვხვდება. მოზაიკისა და რამდენიმე მინაწერის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, რომაული ფერწერა უფრო ადრეული ბერძნული ნამუშევრების იმიტაციას წარმოადგენს. თუმცა, ამ მინაწერებში დადასტურებული სახელები, შესაძლოა, რომაული პერიოდის ბერძენ ემიგრანტებს ეკუთვნოდეთ და არა

⁷ Marshall 1911; Higgins 1951 (1980²); Coarelli 1970 (1988²); *Roman Jewellery* 2015; Wikipedia article: “Roman Jewelry” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_jewelry].

ძველბერძნული ორიგინალების ავტორებს. რომაელებს არ ჰქონდათ ვაზების ფიგურული მხატვრობის ძველბერძნულთან შესადარისი ტრადიცია, რომელიც ეტრუსკებმა შეითვისეს.

რომაული მხატვრობა⁸ მრავალფეროვანი თემატიკით გამოირჩევა: ცხოველების გამოსახულებები, ნატურმორტი, ყოველდღიურობის ამსახველი (ქანრული ხასიათის) სცენები, პორტრეტები და მითოლოგიის ელემენტები. ელინისტური პერიოდის განმავლობაში იგი ასახავდა ბუკოლიკურ ეპიზოდებს: მწყემსებს, ჯოგს, სოფლის ტაძრებსა და საცხოვრებლებს, მთიან ლანდშაფტს, მეტ-ნაკლებად გავრცელებული იყო ეროტიკული სცენებიც. ახ.წ. 200 წლის შემდგომი პერიოდის კატაკომბების კედლებზე კი წარმართული გამოსახულებებით შეზავებული ადრექრისტიანული თემატიკა გვხვდება.

ბერძნულ ხელოვნებასთან შედარებით, რომაული ფერწერის მთავარი ინოვაცია იყო პეიზაჟი⁹, კერძოდ, პერსპექტივის ტექნიკის გამოყენება, თუმცა, მათემატიკური სიზუსტით პერსპექტივის ასახვა ფერწერაში 1500 წლის შემდეგ განხორციელდა. რომაული პეიზაჟებისთვის დამახასიათებელია ზედაპირის ფაქტურის დამუშავება და შუქრდილებისა და ფერების გამოყენება, თუმცა, არა მასშტაბისა და სიღრმის ზუსტი გადმოცემა. წარმოდგენილია ან ბუნების სცენები, მეტწილად, ყვავილებისა და ხეების ბაღები, ან ურბანული სცენები - შენობა-ნაგებობები. ზოგიერთი პეიზაჟი მითოლოგიურ ეპიზოდებსაც ასახავს.

⁸ Maiuri 1953; Borda 1958; Picard 1970; Mansueti, Lagona and Laurenzi 1979; Ling 1991 (reprint 2006); Donati 1998; Pollitt 2014; Wikipedia articles: “Pompeian styles” [https://en.wikipedia.org/wiki/Pompeian_Styles]; “Roman wall painting (200 BC-AD 79)” [[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_wall_painting_\(200_BC%E2%80%93AD_79\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_wall_painting_(200_BC%E2%80%93AD_79))].

⁹ Barker and Lloyd 1991; Rozenbergt 1993; Fleming 2007.

რომაული პერიოდის ნატურმორტებზე ხშირად გამოსახულია ნიშებში ან თაროზე მოთავსებული ხილი, ნანადირევი ან ცოცხალი ცხოველი, ზღვის პროდუქტები და ნიჟარები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია წყლიანი მინის ჭურჭლის ოსტატურად შესრულებული გამოსახულებები - ამგვარ დეტალებს რენესანსისა და ბაროკოს ფერწერულ ტილოებზეც ვხვდებით. საბერძნეთსა და რომში კედლის მხატვრობას მაღალ ხელოვნებას არ მიაკუთვნებდნენ.

ქანდაკების გარდა, ხელოვნების ყველაზე პოპულარული ფორმა იყო პანელური მხატვრობა¹⁰, ე.ი. ხის პანელებზე ტემპერას ტექნიკით შესრულებული ან ენკაუსტიკური მხატვრობა. სამწუხაროდ, რადგანაც ხე არის მალფუჭებადი მასალა, ასეთი ნახატები მხოლოდ რამდენიმეა შემორჩენილი, კერძოდ, სევერუსის ტონდო (Severan Tondo) დაახლ. ახ.წ. 200 წ., ჩვეულებრივი ოფიციალური პორტრეტი ერთ-ერთი პროვინციის მმართველისა, და ფაიუმის ცნობილი პორტრეტები, ყველა რომაული ეგვიპტიდან, რომლებიც არ არის უმაღლესი ხარისხის. მუმიებს სახეზე ჰქონდა დაფარებული ეს პორტრეტები, რომელთაგანაც ახლა თითქმის ყველა გადაშლილია. როგორც წესი, პორტრეტებზე გამოსახული იყო ერთი ადამიანი მხოლოდ სახით ან სახითა და ბიუსტით წინხედში. მხატვრული თვალსაზრისით, გამოსახულებები აშკარად უფრო ბერძნულ-რომაული ტრადიციებიდან მომდინარეობს, ვიდრე ეგვიპტურიდან. პორტრეტები საოცრად რეალისტურია, თუმცა მხატვრული შესრულებით განსხვავდება ერთმანეთისგან და შეიძლება მიუთითებდეს იმაზე, რომ მსგავსი ხელოვნება სხვაგანაც იყო გავრცელებული,

¹⁰ Laurie 1910 (reprint 2014); Boardman 1993; Wikipedia article: “Panel Painting” [https://en.wikipedia.org/wiki/Panel_painting].

მაგრამ არ მოუღწევია ჩვენამდე. შემორჩენილია აგრეთვე გვიანი იმპერიის პერიოდის მინასა და მედლებზე შესრულებული რამდენიმე პორტრეტი, ისევე როგორც მონეტების პორტრეტები, რომელთაგანაც ზოგი ძალიან რეალისტურად მიიჩნევა.

ოქროს მინა¹¹, ან ოქროს სენდვიჩ მინა, იყო ოქროს ფურცლის შრის ფიქსაციის ტექნიკა, რომელიც ჩასმული იყო მინის ორ შერწყმულ ფენას შორის, ეს ტექნიკა გამოიყენებოდა ელინისტური ხანის მინის ნაკეთობებში და აღდგა III საუკუნეში. ასევე არსებობს უფრო მასშტაბური ზომის დიზაინები, მათ შორის III საუკუნის პორტრეტების ძალიან ლამაზი ჯგუფი, რომელსაც დამატებული აქვს საღებავები, 500-მდე გადარჩენილ არტეფაქტთა დიდი უმრავლესობა არის რონდელები (roundels), რომლებიც წარმოადგენს ღვინის ჭიქების ან ჭიქების ფსკერებს, რომლებიც ამშვენებდა საფლავებს რომის კატაკომბებში. ჭურჭლებზე გამოსახული სცენები კატაკომბების ნახატების მსგავსია, მაგრამ უფრო მეტად წარმოდგენილია გარდაცვლილის პორტრეტული მხატვრობა (ჩვეულებრივ, ეს ვარაუდია).

ტრადიციული რომაული ქანდაკება¹² დაყოფილია ხუთ კატეგორიად: პორტრეტული მხატვრობა, ისტორიული რელიეფები, სამგლოვიარო რელიეფები, სარკოფაგები და ძველი ბერძნული ნამუშევრების ასლები. მიუხედავად ადრეული არქეოლოგების რწმენისა, ამ ქანდაკებთა უმრავლესობა იყო პოლიქრომიანი, მრავალი მათგანის ზედაპირის მხატვრობა ჟამთა სვლაში წაიშალა.

¹¹ Strong and Brown 1976; Lutraan 2006; Howells, Entwistle and James 2015.

¹² Perry 1881 (reprint 2013); Strong 1907 (reprint Cambridge, 2015); Arias 1941 (1943²); Mariën 1945; Matt and Mustilli 1958; Kleiner 1992 (reprint 2006); Liverani and Santamaria 2014; Wikipedia article: “Roman sculpture” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_sculpture].

მაშინ, როდესაც ბერძენი მოქანდაკეები ტრადიციულად ასახავდნენ სამხედრო გამირობებს მითოლოგიური ალეგორიების გამოყენებით, რომაელები უფრო მეტად დოკუმენტურ სტილს იყენებდნენ. საბრძოლო სცენების რომაული რელიეფები, მაგალითად, ტრაიანუსის სვეტი, რომაული ძალის განდიდების მიზნით შეიქმნა, თუმცა იგი ასევე გვთავაზობს სამხედრო ტანსაცმლისა და სამხედრო აღჭურვილობის დემონსტრირებას. ქრისტიანულ ეპოქაში, ახ.წ. 300 წლის შემდეგ კარების პანელებისა და სარკოფაგების გაფორმება გრძელდებოდა, მაგრამ დიდი ზომის ქანდაკებამ ამოწურა საკუთარი თავი და არ აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი ელემენტი ადრეული ხანის ეკლესიებში.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადრეულ რომაულ ხელოვნებაზე დიდი გავლენა იქონია საბერძნეთისა და მეზობელი ეტრუსკების ხელოვნებამ, რომლებიც თავის მხრივ განიცდიდნენ ბერძენი სავაჭრო პარტნიორების გავლენას. ეტრუსკების ხელწერა იყო ადამიანის ჩვეულ ზომასთან მიახლოებული ტერაკოტული პორტრეტული სარკოფაგები. გარდაცვლილთა ფიგურები მაშინდელი პერიოდისათვის დამახასიათებელ სადილობის პოზაში, ერთ იდაყვზე დაყრდონობილი, იყო გამოსახული სარკოფაგების სახურავებზე. როდესაც გაფართოებულმა რომის რესპუბლიკამ დაიწყო საბერძნეთის ტერიტორიის დაპყრობა, თავდაპირველად სამხრეთ იტალიაში და, შემდეგ, მთელ ელინისტურ სამყაროში, ოფიციალური და პატრიციული ქანდაკება მეტწილად გახდა ელინისტური სტილის გაგრძელება, რომლისგანაც განსაკუთრებით რთულია რომაული ელემენტების გამოყოფა, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ ბერძნული ქანდაკება შემორჩენილია მხოლოდ რომაული პერიოდის ასლებით. II საუკუნისთვის მოქანდაკეების უმეტესობა, რომლებიც რომში მუშაობდნენ, იყ-

ვნენ ბერძნები, ხშირად თავდასხების შედეგად დამონებულები, რომელთა სახელები ძალიან იშვიათად ფიქსირდება. ბერძნული ქანდაკებები დიდი რაოდენობით იყო შეტანილი რომში, ნადავლის სახით, გამოძალვისა თუ ვაჭრობის შედეგად, ტაძრების ხშირად შემკული იყო მეორეული ბერძნული ნამუშევრებით.

იტალიისათვის დამახასიათებელი სტილი შეიძლება დაიძებნოს საშუალო კლასის რომაელების სამარხებში¹³, რომლებშიც ძალიან ხშირად გამოსახული იყო პორტრეტული ბიუსტები. პორტრეტული მხატვრობა, სავარაუდოდ, რომაული ქანდაკების მთავარი განმასხვავებელი ნიშანია. დიდი ოჯახების დაკრძალვების პროცესიაში გამოყენებული წინაპრების ნიღბების ნიმუშები, რომლებსაც შემდგომ სახლებში გამოფენდნენ ხოლმე, არ არის შემორჩენილი, თუმცა სავარაუდოა, რომ ბევრი გადარჩენილი ბიუსტი წინაპრების ფიგურებს უნდა წარმოადგენდეს. ძლევამოსილ პიროვნებათა სახეები გამოსახულია კონსულების მონეტებზე, იმპერიის პერიოდში როგორც მონეტები, ისე ბიუსტები, რომლებიც იგზავნებოდა იმპერიაში პროვინციული ქალაქების ბაზილიკებში მოსათავსებლად იმპერიული პროპაგანდის მთავარი ვიზუალური ფორმა იყო; იმპერიული პორტრეტული მხატვრობა თავდაპირველად ელინიზებული იყო და უაღრესად იდეალიზებული, როგორც Blacas Cameo და ავგუსტუსის სხვა პორტრეტები.

რომაელები ზოგადად არ ცდილობდნენ პირდაპირ გადმოეტანათ ბერძნული ისტორიული ან მითოლოგიური ნამუშევრები¹⁴, მათ ადრევე დაიწყეს ისტორიული შინაარსის რელიეფების შექმნა, რამაც კულმინაციას მიაღწია რომაულ ტრიუმფალურ

---

¹³ ყველაზე მრავლისმომცველი წიგნია Toynbee 1971 (reprint 1996).

¹⁴ Torelli 1982 (1992).

სვეტებში, რომლებზეც გამოსახული იყო სიუჟეტი უწყვეტად. ასეთი სვეტებიდან რომში შემორჩენილია ტრაიანუსისა და მარკუს ავრელიუსის სვეტები. Ara Pacis (მშვიდობის საკურთხეველი) წარმოადგენს ბერძნულ-რომაული ოფიციალური სტილის ყველაზე კლასიკურ და დახვეწილ ნამუშევარს, ხოლო Sperlonga-ს ქანდაკებები მეტად უახლოვდება ბაროკოს სტილს. ძვ.წ. III საუკუნიდან რომაულ ხელოვნებაში გამოჩნდა სპეციფიკური ჟანრი, რომელიც ცნობილია როგორც *ტრიუმფალური მხატვრობა*, იკონოგრაფია, რომელიც ბერძნულ ხელოვნებაში არ გვხვდება. ეს იყო ნახატები, რომლებზეც წარმოდგენილი იყო სამხედრო გამარჯვებების შემდეგ ტრიუმფალური სვლები, ასევე ომის ეპიზოდები, რეგიონებისა და ქალაქების დაპყრობა.

რომაელებმა მემკვიდრეობით მიიღეს ხელოვნების ტრადიცია ე.წ. „მცირე ხელოვნების“ ან დეკორატიული ხელოვნების ფართო გაგებით¹⁵. მათი უმეტესობა ყველაზე შთამბეჭდავად განვითარდა ფუფუნების საგნებზე, თუმცა ტერაკოტას ფიგურების დიდი რაოდენობა¹⁶, რელიგიური თუ საერო ხასიათისა, იაფი წარმოებისა იყო, როგორც უფრო დიდი კამპანიის ტერაკოტაში შესრულებული რელიეფები. რომაული ხელოვნება არ იყენებდა ძველი ბერძნების მსგავსად ვაზების მოხატვის ტექნიკას, მაგრამ ძველ რომაულ კერამიკაში ჭურჭელი¹⁷ ხშირად ელეგანტურად იყო შემკული გამოძერწილი რელიეფებით. მილიონობით პატარა ზეთის ლამპის მწარმოებლები იმედოვნებდნენ, რომ მიმზიდველი დეკორაციებით კონკურენტებს მოიგერიებდნენ

¹⁵ Mansueti, Lagona and Laurenzi 1979; Vermeule and Gusman 1987.

¹⁶ Nicholson 1965.

¹⁷ Charleston 1900 (reprint 1960); Oswald and Pryce 1920; Hayes 1972; Hayes 1980; Fleuret and Birt 1986; Peacock and Williams 1986; Greene 1992; Wikipedia article: “Ancient Roman pottery” [https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Roman_pottery].

და რომაული ხელოვნების ყველა საგანი, გარდა პეიზაჟისა და პორტრეტისა, შეიძლება ვიპოვოთ ლამპებზე გამოსახულ მინიატურებში.

ძვირადღირებული ხელოვნება ტექნიკური მრავალფეროვნების თვალსაზრისით მოიცავდა ლამაზ რომაულ მინასაც,¹⁸ რომელთა მრავალი მცირე ტიპი, ალბათ, ხელმისაწვდომი იყო რომის საზოგადოების შეძლებული ნაწილისთვის. ეს, რა თქმა უნდა, არ ეხება მინის ყველაზე ექსტრავაგანტულ ტიპებს, მაგალითად, გალიის ტიპის ჭიქები ანუ *დიატრეკუმები*, რომელთაგანაც საყურადღებოა *Lycurgus Cup* (ლიკურგოსის ჭიქა), რომელიც დაცულია ბრიტანეთის მუზეუმში. ეს სასმისი წარმოადგენს უნიკალურ, ფიგურალური შუშის დამუშავების მაგალითს, რომელიც იცვლის ფერს, როდესაც მასში სინათლე გადის. *Augustan Portland Vase* (პორტლენდის ავგუსტუსის ვაზა) არის რომაული კამეა მინის შედევრი, რომელიც ბამავს დიდი ამოტვიფრული ძვირფასი ქვების სტილს (*Blacas Cameo*, ავგუსტუსის გემმა, საფრანგეთის დიდი კამეა) და ქვაში ამოკვეთილ სხვა გამოსახულებებს, რომლებიც ყველაზე პოპულარული იყო იმ პერიოდში.

მოზაიკა¹⁹ მეორეხარისხოვანი ხელოვნება იყო, თუმცა ხშირად ძალიან ფართო მასშტაბით გამოიყენებოდა. IV ს-ის ბოლოდან ქრისტიანებმა დაიწყეს მისი გამოყენება კედლებზე დიდი რელიგიური სურათებისთვის თავიანთ ახალ და დიდ ეკლესიებში; ადრეულ რომაულ ხელოვნებაში მოზაიკას ძირითადად

¹⁸ Walters and Smith 1926; De Maine and Dvorzak Schrunk 1979; Francke 1990; Miller and Jarrett 1991 (2009-4th edition); Roberts 2010; Goodman 2011; Bayley Freestone and Jackson 2015; Wikipedia articles: “Roman glass” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_glass]; “Cameo (carving)” [[https://en.wikipedia.org/wiki/Cameo_\(carving\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Cameo_(carving))].

¹⁹ Wikipedia article: “Roman mosaic” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_mosaic].

იყენებდნენ იატაკებისთვის, თაღოვანი ჭერებისთვის, შიდა და გარე კედლებისთვის, რომლებიც სველდებოდა. რომაელები განასხვავებდნენ სტანდარტულ *opus tessellatum*-ს, რომელიც ძირითადად 4 მმ-ზე მეტი *tesserae*-სგან შედგებოდა და ადგილზე იწყობოდა, *opus vermiculatum*-სგან, მცირე პანელებისთვის გამოსაყენებელი, რომელიც, სავარაუდოდ, სამქროში იწყობოდა და დასრულებული მიჰქონდათ ადგილზე. პანელი ეს უკანასკნელი ელინისტური ჟანრია, რომელიც იტალიაში გვხვდება ძვ.წ. 100 წ-დან ახ.წ. 100 წ-დე. ხელმოწერილ მოზაიკათა უმეტესობაზე ბერძნული სახელებია, რაც მიანიშნებს იმაზე, რომ მხატვრები ძირითადად ბერძნები იყვნენ, თუმცა, სავარაუდოა, რომ სახელოსნოებში მონებსაც ასწავლიდნენ ამ ხელობას.

ლითონის დამუშავება²⁰ ძალზე განვითარებული იყო და მდიდრების სახლების ინტერიერის განუყოფელი ნაწილს წარმოადგენდა. შეძლებული რომაელები სადილობდნენ ვერცხლის ჭურჭლით, ხშირად სვამდნენ მინისგან დამზადებული სასმისებისგან, დახვეწილი ფიგურებით ჰქონდათ დამუშავებული ავეჯი, სამკაულები და პატარა სტატუეტები. რიგმა მნიშვნელოვანმა საყოფაცხოვრებო ნივთებმა, ძირითადად გვიანი იმპერიის უმეტესად განაპირა საზღვრებიდან, უფრო ნათლად წარმოგვიჩინა რომაული ვერცხლის ჭურჭლის არსი. მილდენჰოლისა და ჰოქსნეს საგანძურები, ორივე ინგლისშია აღმოჩენილი- აღმოსავლეთ ანგლიაში (East Anglia). ძველი რომაული ავეჯიდან გადარჩენილია რამდენიმე ნივთი, რომლებიც გვიჩვენებს დახვეწილ და ელეგანტურ დიზაინსა და შესრულებას.

²⁰ Tylecote 1976; Healy 1978; White 1984; Craddock 2008; Jensen 2009; Cech 2010; Wikipedia article: “Roman Metallurgy” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_metallurgy].

რამდენიმე რომაული მონეტა²¹ აღწევს საუკეთესო ბერძნული მონეტების მხატვრულ მწვერვალებამდე. რომაული მონეტები დიდი რაოდენობითაა შემორჩენილი. მათი იკონოგრაფია და წარწერები მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს რომის ისტორიისა და იმპერიული იკონოგრაფიის განვითარების შესწავლაში. მონეტები აგრეთვე შეიცავს პორტრეტული მხატვრობის მრავალ შესანიშნავ მაგალითს. მონეტებმა შეაღწია მთელი იმპერიის სოფლის მოსახლეობაში და იმპერიის ფარგლებსაც კი გასცდა. იმპერიაში ძვირფასი ლითონების მედალიონების წარმოება დაიწყო მცირე რაოდენობით, როგორც საიმპერატორო საჩუქრებისა, რომლებიც მსგავსია ჩვეულებრივი მონეტებისა, თუმცა უფრო დიდი ზომისაა და შესრულების ტექნიკის თვალსაზრისით, უფრო დახვეწილი. მონეტებზე გამოსახულებები თავდაპირველად ბერძნულ სტილს მისდევდა, მათზე გამოსახული იყო ღმერთები და სიმბოლოები, მაგრამ რესპუბლიკური პერიოდის ბოლოს მონეტებზე გამოჩნდა ჯერ პომპეუსი, შემდეგ კი - იულიუს კეისარი. ამგვარად, იმპერატორის ან მისი ოჯახის წევრების პორტრეტების ასახვა გახდა საიმპერატორო მონეტების სტანდარტი. მონეტებზე წარწერები გამოყენებული იყო პროპაგანდისტვის.

ლიტერატურაზე გადასვლამ²², ბერძნული მწერლობის მიბაძვამ (*imitatio*), თარგმანმა (*translatio*) და ემულაციამ (*aemulatio*) შექმნა ის ლათინური ენა, რომლის საშუალებითაც ჰუმანისტებ-

²¹ Thomsen 1957-1961; Mattingly, Sydenham, Sutherland et al. 1923 (reprint 1972); Crawford 1974 (reprint 2008); Metcalf 2012; Butcher, Ponting, Evans et al. 2014; Wikipedia article: “Roman Currency” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_currency].

²² Highet and Bloom 1949 (reprint 2015); Rose 1936 (reprint 1996); Kenney and Clausen 1982; Herzog et al. 1989-1997; Albrecht 1992 (2009-4th edition); Wikipedia article: “Roman Literature” [https://en.wikipedia.org/wiki/Latin_literature].

მა გაიცნეს და შეინარჩუნეს ძველი ბერძნული ტექსტები, შესაბამისად, ბერძნების აზროვნება და მენტალიტეტი. მთელ მსოფლიოში განაგრძობენ ორივე ლიტერატურის შესწავლას მათი მასიური, გლობალური ეფექტის გამო. რომაელ მწერლებს ამოდრავებდა არ იყო მხოლოდ მათი ბერძენი კოლეგების მიზამვისა ან თარგმნის, არამედ მათი აღმატების სურვილი. ისინი იყენებენ სხვადასხვა ბერძნულ ელემენტს: თემებს, მოტივებს, სიტყვებს, ლექსებს, გამოსახულებებს, რომლებიც რომაულ გარემოში იყო ინტეგრირებული. ვერგილიუსი ბაძავს ჰომეროსს, სენეკა მიჰყვება ესქილეს, სოფოკლესა და ევრიპიდეს კვალს, პლავტუსი ბევრს სესხულობს ახალი კომედიისგან, ციცერონი მისდევს დემოსთენეს თავის რიტორიკულ ნაშრომებში და პლატონს - თავის ფილოსოფიურ ნაწარმოებებში, ჰორაციუსი შთაგონებას იღებს ძველი ბერძენი ლირიკოსი პოეტებისგან, სალუსტიუსი, კორნელიუს ნეპო და ტიტუს ლივიუსი არიან ახალი თუკიდედესი, პლუტარქოსი და ჰეროდოტოსი და ა.შ. ვარიაციის (*variatio*) მეთოდის გამოყენებით რომაელებმა შექმნეს ახალი, უფრო რთული და შერწყმული ჟანრები და ქვეჟანრები, რომლებიც დაშორდა ექვსი ჟანრის ძველ კონცეფციას (ეპიკური, ლირიკული და დრამატული პოეზია, ისტორიოგრაფია, ფილოსოფია და რიტორიკა). მათი მთავარი ინოვაციები იყო სატირა და სასიყვარულო ელეგია.

გარდა ამისა²³, ლათინურში ბერძნული ნასესხობები გახდა ჩვეულებრივი ფენომენი, რაც შემდეგში გავრცელდა მრავალ ენაში, რომელთა დიდი ნაწილი შეიცავს ბერძნული წარმოშობის ლექსიკას. ამის უამრავი მაგალითია: *aer*, *analogia*, *astrologia*, *astronomicus*, *athleta*, *basilica*, *chalybs*, *chaos*, *choraules*, *cometes*,

²³ Mantzilas 2016, 236-253.

comoedia, diadochos, diphyes, elaterium, elegia, epos, erotylus, etymologia, glossa, grammaticus, hora, lembus, marmor, nauta, nominatives, oda, organum, palaestes, pelages, phlegma, pistacium, prologus, prosodia, sperma, thalamus, thesaurus, tragoedia. ამას უნდა დავამატოთ სამეცნიერო ტერმინები ბოტანიკაში, ფარმაცოლოგიაში, ალქიმიაში, მედიცინაში, ფიზიკაში, ასტრონომიასა და სხვა მეცნიერებებში, რომელთა ფარგლებშიც ლათინურენოვანმა ტრაქტატებმა ისესხა ტერმინები ბერძნულიდან. ამ ტერმინებიდან ზოგიერთი უცვლელი დარჩა, ზოგიერთმა კი ლათინური ყალიბი მიიღო. ქრისტიანულ და საეკლესიო ლექსიკაშიც ბევრი ტერმინია დამკვიდრებული ბერძნულიდან (ანგელოზი (angelus), დიაკონი (diaconos), ეუქარისტია (eucharistia), ეუსები (eusebes), ლაიკუსი (laicus), პრესვიტერი (presbyter) და ა.შ.), რომლებიც რომის იმპერიის ქრისტიანულ ეპოქაში გამოიყენებოდა. თანამედროვე ტექნოლოგიების ლექსიკა დაფუძნებულია ერთერთ კლასიკურ ენაზე, დაწყებული ბინომური ნომენკლატურიდან (ცხოველებისა და მცენარეებისთვის გამოყენებული) და დამთავრებული ისეთი სიტყვებითა და ტერმინებით, როგორებიცაა: channel, compiler, computer, connection, data, database, digital, direct, disc, electronic, erase, execute, format, generator, hypertext, icon, instruction, internet, interpretation, interrupt, magnetic, memory, operating system, procedure, process, program, register, rotate, scan, scanner, screen, serial, server, system, television, terminal, video და სხვ. ყველა ეს სიტყვა ბერძნულიდან და ლათინურიდან მომდინარეობს.

საპირისპირო მიმართულებით- სიტყვები, ფრაზები და გამოწატქვამები შევიდა ახალ ბერძნულ ენაში უცვლელი ან შეცვლილი სახით ლათინურიდან, ან რომანული ენების მეშვეობით,

რაც ამდიდრებს მას სხვადასხვა ენობრივ დონეზე. გამოთქმა ადაპტირებულია ბერძნულ ფონემებზე, მაგრამ სიტყვები ერთი და იგივეა.

ბერძნულმა ლათინურიდან ისესხა: ა) ყოველდღიური ცხოვრების ამსახველი ლექსიკა (ამπούლა, βράκα, σπίτι, στάβλος, κελί, φούρνος, παλάτι, ταβέρνα, κάμπος, καντήλι, κάγκελο, σκαμνί, τσεκούρι, λάβαρο, παλουკი, τάβλα, κάπα, κάρβουνο, κουβούκλιο, κούρα, μαρούλι, λουκάνικο, βερίκοκο, μουλარი, καλαμάρι, κότα, μπισκότο, βάρκα, κάστρο, φούρνος, τέντα, πόρτα, κάμαρα, κουρέλι, σκαμνί, πανέρι, καντήλι, κάμπος, στράτα, καπούλι, μπάνιο, μάγουλο, μαξιλάρι, κακά, πουλί, μπούφος, σίκαλη, σπανάκι, φασόλια, κάρβουνο, καμίνι, κανάλι, σουβლა, λαρδί, λουκάνικο, φάβα, άρματα, βίγλα, κάπα, μανίκι, πουκάμισο, πανί, φασκιά, καρίνα, κουρσάρος, σαβούρα, σακούλα, σκρίνιο, σαγκουინი, μανουάλι, ράσο, φαιλόνιο, βούλα, καπίστρι, λουρί, κούνια, πουγκί, σαπούნი, σέλα, σκούπα, ταβέρνα, φარίνα, φούρκα, τρούλος, μπαλαρίνα, φάμπρικა, არένα, καლენტარი, კონსέρβα, μანიკა, ρότα, ροτόντα, τούμπα, κασίδα, აτζέντα, κάψουλα, ντοκουμέντο, ντούρος, φιγούრა, φირმა, φόρμα, φούμο, τανγκό, სტრინγκ), ბ) ჰირთა დახასიათება (μάστορας, πρίγκიπας, τιτουლარიος, νοτάριος, βαρβάτος, κόμης, καβαλάρης, βετεράνος, δόκτωρ, ρήγας, αποθηκάριος, μακελάρης, ρεφερενდარიος, σακεლარიος, δούκας, δόγης, λάμια, σεκιურიტა), გ) სხვადასხვა სიტყვა, აბსტრაქტული ცნება და ცივილიზაციის სხვადასხვა ასპექტთან დაკავშირებული ტერმინები (καριέρα, κουλτούρα, κλάση, κλασικός, μαντάτο, νούμερο, μίλι, τίτλος, δίσεκτος, κάλαντα, φούρια, λούσο, οι ονομασίες των μηνών, άσπρος, μαύρος, μακελειό, γεμάτος, κουβέντα, οφίκια, μιζέρια, γκρινιάζω, ακουμπώ,

διαφεντεύω, μιλιταριστικός, νιχλισμός, ιμπεριαλιστικός,
 προβοκάτορας, ακτιβισμός, αλτροუισμός, βερμπαλισμός,
 σοσιαλισμός, κομμουνισμός, νεποτισμός, νομενκლაτούρα,
 νουκლეϊκός, περφεξιონισμός, σεμινάριο, σοლიψισμός,
 στρουκτουραλισμός, σπέκουλα, σούμα, φεμინισμός,
 βολονταρισμός, ντετερმინισμός, κονსტრუქტიβισμός, ρεαλισμός,
 σουρεαλισμός, νατουραλισμός, αμοραλισμός, οπορτουნიზμός), დ)
 სუფიქსები (-άτος, -άνος, -άριος, -άρης, -άλιο, -ήσιος, -ούρα, -
 πουλος, -πουλα, -ίσιος, -ίνα, -ούλι-ზე დამთავრებული), ე) სახე-
 ლები და გვარები, როგორცაა: Ρεγγίνα, Μπεάτα, Πουλχερία,
 Ιούλιος/-α, Αύγουστος, Λαυρέντιος, Λάουρα, Μπιάνκα, Ρενάτα,
 Ροβέρτος, Σεβαστιανός, Βενετία, Βάνα, Βέρα, Φάუსτα, Φορτούνα,
 Βικτώρια, Γκλόρια, Σულβέστρος, Βιργίνια, Κάρμεν, Φήλιξ, Κάλβος,
 Τζοκόντα (Gioconda)-ც კი.

თანამედროვე ენებიდან რამდენიმე მაგალითი: ა) ტრაქτέρ,
 ასანσέρ, μαρίνα, νεσესέρ, λικέρ, მანიკიურ-პენტიკიურ,
 μπαლანτέρ, εβαპორέ, ντεკორ, ნოკუმანταირ-from French, ბ)
 რეპორტერ, ντεტექტიβ, კომპიუტერ, სპონსორას, სანატორიო,
 სήριαლ, რადიო, ნეტრონიო-from English, გ) ბέლო, კასა,
 კატსარόლა, პιάტო, ბიόლა, ფრასულა, კომპოსტა,
 ὄπερα, ტენόროს, მპარმპას, პისინა, ტერმინა,
 ντεლიკატოს, ფამილია-from Italian, დ) მინტია,
 βίντεო, Eurovision, data, errata, campus, herbal, matrix,
 memorandum, moratorium, placebo, referendum, trans,
 vertigo, emeritus, მონიტორ, ἄλμπουმი,
 μέντιუმი - სიტყვები ლათინურიდან, რომლებიც
 ინგლისურის მეშვეობით გახდა გლობალურად ცნობილი.

რა თქმა უნდა, ლათინურიდან ბერძნულ ენაზე უამრავი ყო-
 ველდელიური გამონათქვამი შევიდა შეუცვლელად:
 a priori, ad hoc, alibi, alter ego, ars gratia artis, carpe diem, casus belli, citius

altius fortius, cogito ergo sum, curriculum vitae, de facto, de profundis, dum spiro spero, ego, ex cathedra, homo erectus, homo faber, homo sapiens, honoris causa, id, in extremis, in memoriam, in vitro, in vivo, lapsus linguae, libido, mare nostrum, mea culpa, memorandum, modus vivendi, moratorium, mutatis mutandis, omnibus alert, passim, pater familias, pax romana, persona non grata, pro bono, quanta, rebus, sine qua non, status quo, sui generis, superego, tabula rasa, terra incognita, veni vidi vici, verba volant scripta manent, verbatim, veto, vice versa.

ზემოთქმულს თუ შევაჯამებთ, ცხადი ხდება, რომ ბერძნებსა და რომაელებს შორის კონკურენციის სულისკვეთების მიუხედავად, მათმა ურთიერთპატივისცემამ, ურთიერთქმედებამ და ინოვაციებმა და, ძირითადად, იმ ფაქტმა, რომ ისინი ცხოვრობდნენ მსგავს კულტურულ, გეოგრაფიულ და პოლიტიკურ გარემოში, შექმნა შესაბამისი ფონი ერთიანი, ბერძნულ-რომაული ცივილიზაციის ჩამოყალიბებისათვის. ეს ცივილიზაცია საუკუნეთა განმავლობაში ბატონობდა ანტიკურ სამყაროში, სანამ რენესანსისა და ბაროკოს პერიოდიდან დღემდე საბოლოოდ არ შეესისხლხორცა დასავლურ ცივილიზაციას

ბიბლიოგრაფია:

- Albrecht, M. von. 1992 (2009-4th edition). *Geschichte der römischen Literatur: von Andronicus bis Boethius*. München.
- Ando, C. 2003 (reprint 2012). *Roman Religion*. Edinburgh.
- Arias, P. E. 1941 (1943²). *La scultura romana*. Messina.
- Barker, G. and J. Lloyd. 1991. *Roman Landscapes: Archeological Survey in the Mediterranean Region*. London.
- Barrow, R. 1976. *Greek and Roman Education*. London.

- Bayley, J., Freestone, I. and C. M. Jackson. 2015. *Glass of the Roman World*. Oxford.
- Beard M., North J. A. and S. R. F. Price, 1998 (reprint 2015). *Religions of Rome*, 2 vols. Cambridge – New York.
- Belfiore, J.-C. 2003 (reprint 2011). *Dictionnaire de mythologies grecque et romaine*. Paris.
- Benevolo, L. 1993. *Die Geschichte der Stadt. Frankfurt am Main - New York*.
- Blagg, Th. 1983 (reprint 2006). “Architecture”. In *A Handbook of Roman Art: A Survey of the Visual Arts of the Roman World*, ed. by M. Henig. London-Oxford.
- Boardman, J. 1993. *The Oxford History of Classical Art*. Oxford.
- Bonner, S. F. 1977. *Education in Ancient Rome*. Berkeley.
- Borda, M. 1958. *La pittura romana*. Milano.
- Bremmer J. N. and N. M. Horsfall, 1987. *Roman Myth and Mythography*. London.
- Brown, F. E. 1961 (reprint 1990). *Roman Architecture*. New York.
- Butcher, K., Ponting, M., Evans, J. et al., 2014. *The Metallurgy of Roman Silver Coinage: from the Reform of Nero to the Reform of Trajan*. Cambridge.
- Cech, B. 2010. *Technik in der Antike*. Darmstadt.
- Charleston, R. J. 1900 (reprint 1960). *Roman Pottery*. London.
- Coarelli, F. 1970 (1988²). *Greek and Roman Jewellery*. London.
- Coenen, D. 1992. *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*. Turnhout-Paris.
- Commelin, P. 1907 (reprint 2014). *Mythologie grecque et romaine*. Paris.
- Craddock, P. T. 2008. “Mining and Metallurgy”. in *The Oxford Handbook of Engineering and Technology in the Classical World*, edited by J. P. Oleson. Oxford.
- Crawford, M. H. 1974 (reprint 2008). *Roman Republican Coinage*. London-New York.

- D'Ambra, E. 2004. *Roman Art*. Cambridge-Oxford.
- De Maine, M. M. nd I. Dvoržak Schrunck. 1979. *Roman Glass*. Minneapolis.
- Donati, A. 1998. *Romana picture: la pittura romana dalle origini all'età bizantina*. Milano.
- Dumézil, G. 1966 (1974²). *La Religion Romaine Archaique, suivie d'un appendice sur la religion des Etrusques*. Paris.
- Fleming, A. 2007. *Prehistoric and Roman Landscapes*. Macclesfield.
- Fleuret, P. and D. Birt. 1986. *Roman Pottery*. Harlow.
- Francke, E. 1990. *Glass: Roman*. Oslo.
- Fürst U. and S. Grundmann, 1998. *The Architecture of Rome: an Architectural History in 402 Presentations*. Stuttgart.
- Goodman, S. E. 2011. *Roman Glass*.
- Grandazzi, A. 1997. *The Foundation of Rome: Myth and History*. Cornell.
- Greene, K. 1992. *Roman Pottery*. Berkeley.
- Grimal, P. 1951 (15th edition 2011). *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*. Paris.
- Gwynn, A. 1926. *Roman Education from Cicero to Quintilian*. Oxford.
- Hayes, J. P. 1972. *Late Roman Pottery*. London.
- Hayes, J. P. 1980. *A Supplement to Late Roman Pottery*. London.
- Healy, J. F. 1978. *Mining and Metallurgy in the Greek and Roman World*. London.
- Heinitze, H. von. 1981. *Römische Kunst*. Herrschwing.
- Heinitze, H. von. 1990. *Roman Art*. New York – London.
- Henig, M. 1983 (reprint 2006). *A Handbook of Roman Art*. Ithaca-Oxford.
- Herzog, R. et al. 1989-1997. *Handbuch der lateinischen Literatur der Antike*, 5 vols. München.
- Higgins, R. 1951 (1980²). *Greek and Roman Jewellery*. London.
- Hight, G. and H. Bloom. 1949 (reprint 2015, with a new foreword). *The Classical Tradition: Greek and Roman Influences of Western Literature*. New York.

- Howells, D. Th., Entwistle, CH. and L. James. 2015. *A Catalogue of the Late Antique Gold Glass in the British Museum*. London.
- Humbert, J. 1890 (24th edition 1933). *Mythologie grecque et romaine*. Paris.
- Jensen, E. 2009. *Roman Metalwork in the North*, PhD Diss.
- Joyal M., McDougall I. and J. Yardley. 2006. *Greek and Roman Education: A Sourcebook*. London-New York.
- Kenney, E. J. and W. V. Clausen. 1982. *The Cambridge History of Classical Literature. 2. Latin Literature*. Cambridge.
- Kleiner, D. E. E. 1992 (reprint 2006). *Roman Sculpture*. London-New Haven.
- Kleiner, F. S. A. 2007 (2010²). *A History of Roman Art*. Belmont.
- Latte, K. 1960. *Römische Religionsgeschichte*, München.
- Laurie, A. P. 1910 (reprint 2014). *Greek and Roman Methods of Painting: Some Comments on the Statements made by Pliny and Vitruvius about Wall and Panel Painting*. Cambridge.
- Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*, 7 vols & supplementum. 1981-1999. Zürich-München-Düsseldorf.
- Ling, R. 1991 (reprint 2006). *Roman Painting*. Cambridge- New York.
- Liverani, P. and U. Santamaria. 2014. *Diversamente bianco: la policromia della scultura romana*. Roma.
- Lutraan, K. L. 2006. “Late Roman Gold-Glass: Images and Inscriptions”, MA thesis. McMaster University.
- MacDonald, W. L. 1965 (5th edition 1997). *The Architecture of the Roman Empire*. London-New Haven.
- Maiuri, A. 1953. *Roman painting*. Geneva.
- Mantzilas, D. 2016. “Les Divinités dans l’Oeuvre Poétique d’Ovide”. Tome 1. *Les Divinités de la nature* : 1-11.
- Mansueli, G. A., Lagona, S. and L. Laurenzi, 1979. *Arte romana 3. Pittura, arti minori*. Roma.

- Mantzilas, D. 2016. “Νέες προσεγγίσεις για τη διδασκαλία των Λατινικών” [New Approaches in Teaching Latin], *Φιλολογος*, 164: 236-253.
- Mantzilas, D. “Μετεξελίξεις και επιβιώσεις της Λατινικής: Νεολατινικά, ρωμανικές και διεθνείς βοηθητικές γλώσσες” [Evolution and Survival of Latin: Neo-Latin, Romanic and International Auxiliary Languages] Preprint in academia.edu.
- Mariën, M.E. 1945. *La sculpture à l'époque romaine*. Bruxelles.
- Marshall, F. H. 1911. *Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan, and Roman, in the Departments of Antiquities. British Museum*. London.
- Massey, M. 1979. *Roman Religion*. Burnt Mill.
- Matt, L. von and D. Mustilli. 1958. *Scultura romana*. Genova.
- Mattingly, H., Sydenham, E. A., Sutherland, C. H. V et al., 1923 (reprint 1972). *The Roman Imperial Coinage*. London.
- Metcalf, W. E. 2012. *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*. Oxford.
- Miller, A. M. and D. Jarrett, 1991 (2009-4th edition). *Cameos, Old and New*. Woodstock.
- Morgan, T. 2001. “Assessment in Roman Education”. *Assessment in Education*, 8, 1: 11-24.
- Nardo, D. 1998. *Greek and Roman Mythology*. San Diego.
- Nicholson, F. 1965. *Greek, Etruscan, and Roman Pottery and Small Terracottas: A Brief Guide for the Small Collector*. London,.
- North, J. A. 2000 (reprint Cambridge, 2006). *Roman Religion*. Oxford.
- Olsen, M. 2006. *Roman Architecture, Orlando*.
- Oswald, F. and T. D. Pryce. 1920. *An Introduction to the Study of the Terra Sigillata, treated from a Cronological Standpoint*. London.
- Peacock, D. P. S. nd D. F. Williams. 1986. *Amphorae and the Roman Economy: An Introductory Guide*. London.
- Perry, W. C. 1881 (reprint 2013). *Greek and Roman Sulpture: A Popular Introduction to the History of Greek and Roman Sculpture*. London.

- Pesante, F. 2009. *Arte romana*. Firenze-Milano.
- Picard, G. CH. 1962. *L'art romaine*. Paris.
- Picard, G. CH. 1970. *Roman Painting*. London.
- Pollitt, J. J. 2014. *The Cambridge history of Painting in the Classical World*. New York.
- Radke, G. 1965 (1979²). *Die Götter Altitaliens*. Münster.
- Roberts, P. 2010. *Roman Cameo Glass in the British Museum*. London.
- Robertson, D. S. 1969 (1980²; reprint 2004). *Greek and Roman Architecture*. London.
- Roman, L. and M. Roman, 2010. *Encyclopedia of Greek and Roman Mythology*. New York,;
- Rose, H. J. 1936 (reprint Wauconda, 1996). *A Handbook of Latin Literature: from the Earliest Times to the Death of St Augustine*. London.
- Rozenberg, S. 1993/1994. *Enchanted Landscapes: Wall Paintings from the Roman Era*. Ramat = London.
- Rüpke, J. A 2007 (reprint 2013). *Companion to Roman Religion*. Oxford – Malden.
- Salles, C. 2003 (2013²). *La mythologie grecque et romaine*. Paris.
- Sear, F. 1982 (reprint 2014). *Roman Architecture*. London.
- Siebler M. and N. Wolf, 2007. *Roman Art*. Köln.
- Smith, W. A. 1955. *Ancient Education*. New York.
- Shelton, J.-A. 1998. *As the Romans Did: A Source Book in Roman Social History*. New York.
- Stewart, P. 2004 (reprint Cambridge 2010). *Roman Art*. Oxford.
- Strong D. E., Toynbee J. M. C. and R. Ling, 1976 (1995²). *Roman Art*. Yale.
- Strong, D. E. and D. Brown. 1976. *Roman Crafts*. London – New York.
- Strong, E. Sellers. 1907 (reprint Cambridge, 2015). *Roman Sculpture: from Augustus to Constantine*. London.
- Thibaut, R.-J. 1998. *Dictionnaire de mythologie et de symbolique romaine*. Paris.

- Thomsen, R. 1957-1961. *Early Roman Coinage: a Study of the Chronology*. København.
- Thorpe, M. 1995 (reprint with amendments 2001). *Roman Architecture*. Bristol-London.
- Too, Y. L. 2001. *Education in Greek and Roman Antiquity*. Boston.
- Torelli, M. 1982 (1992²). *Typology and Structure of Roman Historical Reliefs*. Ann Arbor.
- Toynbee, J. M. C. 1971 (reprint 1996). *Death and Burial in the Roman World*. Ithaca.
- TTS Group. 2015. *Roman Jewellery*, Sutton-in-Ashfield,;
- Turner, J. 2002. *The Dictionary of Art*. Volumes 26 and 27. Hong Kong.
- Tylecote, R. F. 1976. *A History of Metallurgy*. London.
- Vermeule, C. C. and P. Gusman. 1987. *Roman Decorative Art*. Boston.
- Walters, H. B. and A. H. Smith. 1926. *Catalogue of the Engraved Gems and Cameos, Greek, Etruscan, and Roman in the British Museum*. London.
- Ward-Perkins, J. B. 1974 (reprint Milano 2003). *Roman Architecture*. New York,;
- White, K. D. 1984 *Greek and Roman Technology*. Ithaca.
- Wickhoff, F., Anti C. and M. Anti, 1912 (1947²). *Arte romana*. Padova.
- Wiseman, T. P. 2004. *The Myths of Rome*. Exeter.
- Wissowa, G. 1902 (1912²). *Religion und Kultus der Römer*. München.
- Zanker, P. and H. Heitmann-Gordon, 2010. *Roman Art*. Los Angeles.
- Wikipedia article: “Ancient Roman Architecture”
[https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Roman_architecture].
- Wikipedia article: “Ancient Roman pottery”
[https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Roman_pottery].
- Wikipedia article: “Cameo (carving)”
[[https://en.wikipedia.org/wiki/Cameo_\(carving\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Cameo_(carving))].
- Wikipedia article, “Education in Ancient Rome”
[https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_ancient_Rome].

Wikipedia articles: “List of Roman Deities”

[https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Roman_deities]; “Religion in Ancient Rome”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_ancient_Rome].

Wikipedia article: “Panel Painting”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Panel_painting].

Wikipedia articles: “Pompeian styles”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Pompeian_Styles]; “Roman wall painting (200 BC - AD 79)”

[[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_wall_painting_\(200_BC%E2%80%93AD_79\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_wall_painting_(200_BC%E2%80%93AD_79))].

Wikipedia article: “Roman art” [https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_art].

Wikipedia article: “Roman Currency”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_currency].

Wikipedia articles: “Roman glass”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_glass].

Wikipedia article: “Roman Jewelry”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_jewelry].

Wikipedia article: “Roman Literature”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Latin_literature].

Wikipedia article: “Roman Metallurgy”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_metallurgy].

Wikipedia article: “Roman mosaic”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_mosaic].

Wikipedia article: “Roman Mythology”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_mythology].

Wikipedia article: “Roman sculpture”

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_sculpture].

Dimitrios Mantzilas

Université Paris-Sorbonne, France

Democritus University of Thrace, Greece

Interaction and Innovation between Greek and Roman Civilization

Key words: *Greek Civilization, Roman Civilization; Interaction; Innovation.*

To the Romans, the Greek civilization was a source of inspiration in every level (architecture, art, ideas, literature, mythology, religion). The influence of the Greek culture on the Romans who studied in depth and assimilated the Greek education (especially in the Roman period and because of it), and the process known as syncretism, created the Greco-Roman civilization, which in turn influenced and continues to influence catalytically the Western civilization. Moreover, Roman imitation (*imitatio*) and emulation (*aemulatio*) of Greek literature created Latin literature through which the Humanists got to know and preserve the ancient Greek texts and thus the thought and mentality of the Greeks. Both literatures continue to be studied all over the world because of their massive, globally radiating, effect. Furthermore, Greek loans on Latin language became a common phenomenon that spread later on many languages, a large part of which contains vocabulary of Greek origin. Following the opposite direction, words, phrases and expressions entered Modern Greek either unchanged from Latin either via re-borrowing, either moderated through the Romance Languages, enriching the linguistic wealth of it in different language environments.